

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ СУЧАСНОГО ДИЗАЙНУ МЕБЛІВ

Мета – визначення поняття меблів, які впливають на розвиток дизайну в контексті формування гармонійного архітектурного середовища. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні загальнонаукових методів аналізу, синтезу, компаративного, які використані з метою вивчення історичної, мистецтвознавчої, енциклопедичної літератури за проблемою дослідження; історико-хронологічного – для визначення специфіки інновацій у досліджувані періоди; емпіричного методу вимірювання – для аналізу архівних матеріалів та документації. **Наукова новизна** полягає у новому формулюванні поняття меблів для оцінки якості їх художнього конструювання в аспекті дослідницької діяльності дизайнерів. **Висновки.** На підставі аналізу наукових досліджень автором визначено розширене тлумачення меблів із метою визначення тенденцій та перспектив розвитку дизайну меблів у архітектурному середовищі. Осмислення поняття меблів на базі їх функціональності дає розуміння об'єктивних закономірностей та способів впливу дизайнерів на формування сучасних меблів.

Ключові слова: функціональність, дизайн меблів, розширене тлумачення, понятійно-категоріальний апарат.

Стрілець Валерій Федорович, старший преподаватель кафедры дизайна среды Киевского национального университета культуры и искусств

Понятийно-категориальный аппарат современного дизайна мебели

Целью статьи является определение понятия мебели, что влияет на развитие дизайна в контексте формирования гармонии архитектурной среды. **Методология** исследования базируется на применении общенаучных методов – анализа, синтеза, компаративного, использованных с целью изучения исторической, искусствоведческой, энциклопедической литературы с проблемы исследования; историко-хронологического – для определения специфики инноваций исследуемых периодов; эмпирического метода измерения – для изучения и анализа архивных материалов и документации. **Научная новизна** состоит в новом формулировании понятия мебели для оценки качества ее художественного конструирования в аспекте исследовательской деятельности дизайнеров. **Выводы.** На базе анализа научных исследований определено расширенное толкование мебели с целью выявления тенденций и перспектив развития дизайна мебели в архитектурной среде. Осмысление понятия мебели, созданное на базе их функциональности, дает знания об объективных закономерностях и способах влияния дизайнеров на формирование современной мебели.

Ключевые слова: функциональность, дизайн мебели, расширенное толкование, понятийно-категориальный апарат.

**Strilets Valery, senior lecturer of the Environment Design chair, Kyiv National University of Culture and Arts
Conceptual-Categorical Apparatus of Modern Furniture Design**

Purpose of Article. The purpose of the article is to define the concept of furniture, which influences on the development of design in the context of creating a harmonious architectural environment. **Methodology.** The methodology of the research consists in applying such scientific methods as analysis, synthesis. The comparative method is used for studying historical, art, encyclopaedic literature on the research problem; theoretical – historical-chronological is used to determine the specificity of innovation in the analyzed periods; empirical methods – in particular, the method of measurement, which is used to study and analyse the archival materials and documentation. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of the work lies in a new formulation of furniture to evaluate the quality of artistic furniture design in the aspect of designers' researches. **Conclusions.** Based on the analysis of scientific research publications, the author of the dissertation research identifies a broader interpretation of furniture, which is analysed to identify trends and prospects of the furniture design development. Understanding of the concept of furniture, created on the basis of their functionality, provides knowledge about the objective laws and ways of designers' influencing on the formation of modern furniture.

Keywords: functionality, furniture design, broader interpretation.

Об'єктивні закономірності розвитку дизайну меблів та різноманітні засоби впливу дизайнерів на їх формування неможливо розглядати поза контекстом визначення самого поняття меблів. Кожне з них у той чи інший спосіб впливає як на концептуальне вирішення, так і на остаточну реалізацію дизайну меблів, сучасний дизайн яких є комплексною творчою діяльністю формування гармонійного предметно-просторового середовища.

У багатьох вітчизняних та закордонних наукових дослідженнях певним чином подаються різні визначення меблів, які, як правило, більше ніж на п'ятдесят відсотків формують дизайн житлового середовища.

Великий тлумачний словник сучасної української мови 2002 р. трактує меблі як "предмети обстановки квартири, кімнати" [1]. Словник-довідник "Архітектура" (1995 р.) за загальною редакцією А. Мардера – "Меблі – предмети обстановки в приміщеннях, а також у парках, на пляжах, у салоні транспорту тощо" [3]. Підручник із проектування меблів С. Мигалю подає меблі як пересувні або вбудовані вироби для облаштування житлових і громадських приміщень [4]. Водночас унаслідок бурхливого науково-технічного прогресу та зростаючих потреб споживачів з'являється необхідність роз-

ширеного функціонального визначення поняття меблів, що дасть можливість не пропустити той еволюційний етап їх становлення, що формує нові аспекти розвитку дизайну меблів. Тому уявляється актуальним і необхідним проведення комплексного розгляду і послідовного аналізу головних аспектів, які зумовлюють формування меблів відповідно до сучасного предметного середовища з урахуванням їх особливостей. Такий аналіз дасть можливість врахувати особливості сучасних меблів, глибше уявити природу формування житлового і громадського середовища та буде корисним для його комплексного проектування і художнього конструювання.

Метою даної статті є комплексне, розширене визначення поняття меблів.

Будь-яке термінологічне визначення явища засвідчує рівень наукового знання людства про нього, ступінь його розкриття у процесі суспільного пізнання. Визначення поняття меблів, в сучасній науковій літературі на перший погляд здається зрозумілим: "Меблі належать до рухомого, мобільного майна людини (звідси й сама назва їх у багатьох мовах), але найчастіше вони пов'язані із внутрішнім приміщенням, є частиною інтер'єру, своєрідність якого підкреслюють" [2].

Етимологія слова "меблі" є неоднозначною. Термін "mobilis" у перекладі з латини означає "рухомий"; він дав назву не лише меблям, а й, наприклад, телефону із стільниковим зв'язком, і всіляким рухливим об'єктам. І ця версія походження назви меблів є провідною у сучасних авторів котрі намагалися дати визначення вказаному поняттю, хоча достеменно невідомо, хто в історії людства ввів цей термін у вжиток і що хотів ним позначити.

Термін "мобільний" у Великому тлумачному словнику сучасної української мови подається так: 1) здатний до швидкого пересування; рухливий; 2) здатний швидко орієнтуватися в ситуації, знаходити потрібні форми діяльності [1, 534].

Перший варіант тлумачення цього терміну стосовно меблів, автору даного дослідження видається не дотичним. Поняття "меблі" і "швидке пересування" не завжди семантично співвідносні, адже є меблі вмонтовані та нерухомі, наприклад, лави на стадіоні, у транспорті, стелажі чи комплекси шаф-купе, де архітектурна ніша функціонує разом із розсувними дверима тощо. Навіть якщо й можна пересувати більшу частину меблів в інтер'єрному просторі, то лише з метою подальшої їх нерухомої фіксації в потрібному місці функціональної зони. У зв'язку із цим традиційне визначення меблів у науковій літературі не задовольняє пояснення суті меблів загалом, принаймні на сучасному етапі їх розвитку.

Друге значення терміна "мобільний", зокрема перша його частина засвідчує швидку орієнтацію в ситуації. "Ситуація – це сукупність умов, у яких хто-, чи що-небудь перебуває (синоніми: стан, обставини, обстановка)" [1, 534]. Тут визначення більш наближене до означення меблів, хоча радше в переносному значенні, бо меблі не мають здатності швидко орієнтуватися в ситуації, та й кінцеве призначення меблів – слугувати людям орієнтиром у ситуації, не є головним. У другій частині другого значення терміна "мобільний" ідеться про здатність "знаходити потрібні форми діяльності" тобто в переносному значенні смисл сказаного зводиться до того, що меблі в інтер'єрі виступають орієнтиром для людини в кімнаті, що вказують на потрібну форму діяльності. Таку функцію меблів можна припустити, але визначальним у цій ситуації є те, що меблі мають зовсім інше призначення. Іншими словами, бути орієнтиром в інтер'єрі – це не головна функція меблів, тому в цьому випадку не можна робити висновки про те, що меблі в прямому сенсі є "мобільними" об'єктами. І це вже стає серйозною проблемою, адже слово меблі традиційно використовується впродовж століть. Іншого тлумачення меблів у дослідників цього явища не виявлено.

На думку автора, пошуки використання терміна "mobilis" у побуті та у військовій справі засвідчують його інше трактування: "мобілізація" – зосередження сил, засобів для успішного виконання певного завдання [1, 534]. Іншими словами, перефразовавши цю дефініцію для чіткішого розуміння, можемо сформулювати значення: бути максимально зібраним для виконання завдання. Наприклад, у військового спецпризначенця повинне бути все спорядження для виконання бойового завдання. Вилучення якоїсь одиниці (засобу) із цього спорядження ускладнює виконання завдання, робить солдата менш мобільним. Тому визначення – бути цілком забезпеченим необхідними засобами для виконання завдання, означає – бути змобілізованим, тобто зібраним (авторське визначення).

Для меблів це визначення стає більш прийнятним, адже саме від максимально комфортного використання та розташування інструментів і предметів, що зберігаються й подаються для функціонального використання саме за допомогою меблів у більшості випадків, залежить, наприклад, організація робочого місця людини, функціональної зони загалом. Тому це визначення можна трактувати як робочу версію для ґрунтовнішого виявлення сутності меблів.

Виходячи з вищесказаного, слід зауважити, що термін "меблі" є чітким та багатозначним, і запропоноване визначення дає значно ширшу базу для їх дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, щоб методом аналізу визначити розширене тлумачення поняття меблів, що є початковим етапом розуміння їх дизайну.

Наукові пошуки в цій статті ведуться щодо меблів, які є складовою частиною внутрішнього середовища інтер'єрів, на відміну від меблів зовнішнього середовища. Хоча варто зазначити, що загальні висновки за своєю суттю стосуються обох напрямів, як і загальних сутнісних понять меблів. Також для зручності розкриття матеріалу апелюватимемо до прикладів функціонування меблів зовнішнього середовища.

Намагання науковців дати визначення терміна "меблі" поступово розкривало шляхи пізнання суті останніх. Проаналізуємо усталені дефініції авторитетних дослідників та видань які синтезують подібні або тотожні підходи у визначенні меблів, реалізовані у працях багатьох інших авторів.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує поняття меблів стисло – це "предмети обстановки квартири, кімнати" [1, 516].

Праця Л. Холмянського та О. Щипанова "Дизайн" київського видання "Освіта" констатує: "Меблі – це обстановка житлових кімнат, громадських приміщень" [7, 92].

У праці "Історія меблів. Епохи та стилі" Н. Мухіної спеціально не визначаються, але називаються меблі як предмети внутрішнього облаштування [5, 20].

Виданий Львівським державним університетом 1989 р. ще за радянських часів єдиний підручник із проектування меблів С. Мигаля й перевиданий у незалежній Україні 1999 р. подає це явище ширше: "Меблі – це пересувні або вбудовані вироби для облаштування житлових і громадських приміщень та інших зон перебування людини" [4, 67].

Державний науково-дослідний інститут теорії й історії архітектури та містобудування в короткому словнику-довіднику "Архітектура" (1995 р.) за загальною редакцією А. Мардера подає аналітичну статтю Л. Саніної із розширеним тлумаченням меблів, перераховує всі можливі їх види та значення.

"Меблі – предмети обстановки в приміщеннях, а також у парках, на пляжах, у салоні транспорту тощо. Меблі є невід'ємною складовою інтер'єру і задовільняють не тільки утилітарні, але й естетичні потреби людини. Виготовляються із деревини (корпусні, гнуті, гнуто-клеєні, плетені), полімерних матеріалів (формовані, литі, пресовані), металу (каркасні, штамповані, зварні, литі). Розрізняють меблі нерозбірні, збірно-розбірні, секційні, вбудовані та такі, що трансформуються. Форми меблів визначаються призначенням (для занять, дозвілля, сну, зберігання речей), матеріалами, з яких вони виготовляються, на них впливають національні традиції та естетичні смаки суспільства, рівень виробництва. Створення предметів меблів здавна є сферою мистецтва прикладного. Багаті традиції створення меблів зберігаються в українському народному мистецтві. В Україні з давніх часів побутують народні м. простих ірраціональних форм: стаціонарні й пересувні широкі лави без спинок (ослони), обідні столи з ящиками, столи-сундуки, мисники-полочки для посуду, стільці, ліжка та ін. меблі прикрашалися різьбленням, розписом, інкрустацією. З розвитком масового промислового виробництва меблі стають об'єктом дизайну" [3, 27].

Визначення "вироби для обстановки" [1, 516; 7, 92], на нашу думку, не повністю передає сутність меблів. Під це визначення також підпадають, наприклад, каміни, торшери, штори, килими, які не можна класифікувати як меблі. Визначення: "пересувні або вбудовані вироби для облаштування житлових і громадських приміщень та інших зон перебування людини" [4, 67] теж не є конкретними, бо існують зони перебування людини, де меблів може не бути, наприклад, будівельний майданчик, міст через ріку, шахта, бігова доріжка тощо. Безперечно, меблі – це пересувні або вмонтовані вироби, але сумнівним є те, що саме ці характеристики є головними у визначенні меблів, і є необхідність доповнити це визначення, оскільки пересувними та вмонтованими виробами можуть бути світильники чи інтер'єрні картини. Тож визначення суті одного предмета не повинно бути термінологічно схожим на визначення суті інших предметів, інакше це визначення буде неточним, а відтак – і неповним. Також думка про те, що меблі "задовільняють не лише утилітарні, й естетичні потреби" в короткому словнику-довіднику "Архітектура" (1995 р.) за загальною редакцією А. Мардера, є вагомою, але теж неконкретною, бо не вказує на головну сутність меблів. Тому визначення меблів, запропоновані в сучасній науковій літературі, необхідно конкретизувати та доповнити. Так виникає запитання до дизайнерів меблів, що ж саме вони проектують і яка головна мета цього проектування; або, наприклад, для дизайнерів інтер'єру: чи є головні сантехнічні об'єкти ванної кімнати власне меблями?

Відповідь потрібно шукати поетапно, за принципом – від загального до конкретного. На першому етапі пошуків можна почати з узагальненого твердження, що меблі, це – функціональні об'єкти предметно-просторового середовища.

Проаналізуємо ще один погляд на меблі: стіни та стеля будинку, умовно кажучи, – це оболонка, за допомогою якої створюється життєвий мікроклімат для певних живих біологічних істот, якими є люди та хатні тварини. Увійшовши в середину цієї оболонки виявляємо, що її внутрішній простір наповнений приладами площинного закритого та відкритого типу, які розташовані на різних рівнях від основи (підлоги) та мають різну конфігурацію для виконання людьми певних функцій, адже за масштабністю й ергономічними показниками вони повністю їм відповідають. Тобто у першу чергу меблі – це функціональні вироби, хоча в цьому аспекті є і інші функціональні предмети в інтер'єрі. Тому це визначення можна продовжити таким чином – за допомогою меблів формується, програмується та естетизується простір функціональних зон житлових приміщень системним змістовим наповненням. Ця думка не повністю вказує на сутність меблів, хоча й дає їм загальну характеристику в інтер'єрі. Адже під це визначення підпадає також камін або басейн, радіатори опалення й т.п. системи в інтер'єрі, які є теж функціональними системами середовища.

Наступним логічним кроком визначення суті меблів може бути відповідь на запитання, які функції вони виконують? Функцій у меблів кілька, і це ускладнює визначення. За функціональним призначенням виділяють меблі для сидіння, для лежання, функціональні площини, ємності, комбіновані, доповнюючі та інші меблі [4, 24–25].

Меблі для сидіння лежання й частково комбіновані виконують функції програмування такого положення людського тіла в просторі, яке робить людську працю або відпочинок ефективнішими.

У підручнику "Дизайн" для 5 – 7 класів середньої школи авторів Л. Холмянського та О. Щипанова усі предмети меблів поділяються на два основних види: 1) меблі для зберігання речей, так звані корпусні меблі; 2) меблі, безпосередньо причетні до людини, пов'язані з нею – меблі для сидіння, столи, ліжка [7, 175]. Друге визначення очевидно уміщує думку про те, що за допомогою меблів людина може скорегувати найзручніше положення свого тіла не лише для миттєвих, а й для довготривалих функціональних операцій або допомогти організувати функцію чи пристосуватись до якоїсь конкретної функції. І ця дефініція є визначальною у виявленні сутності призначення меблів. Так, меблі для сидіння й для лежання, сприяють корекції людині найзручнішого раціонального положення свого тіла з метою досягнення максимального комфорту при виконанні функції, що суттєво відрізняє їх від всіх інших функціональних предметів середовища.

Меблі-ємності виконують функцію зберігання та функціонального впорядкування побутових речей. І тут з огляду на безпосередність функції мова може йти про мікроклімат збереження речей, захист їх від шкідників, збереження форми й конструкції фасонів тощо. Окрім того, до функції меблів також входить організація та розташування необхідного інструментарію, матеріалів з метою комфортного для людини користування ними. Тобто, до формування загального визначення сутності меблів слід додати дефініцію – меблі також, призначені для функціонального впорядкування та зберігання речей.

Виходячи із функцій, які запрограмовані у меблях для сидіння й меблях-ємностях, можна зробити певний висновок, що за їх допомогою людина корегує найзручніше положення свого тіла, та функціонально впорядковує і зберігає необхідні предмети з метою створення для себе організаційного комфорту при виконанні конкретної функції. Тобто меблі сприяють комфортній організації функції та пристосуванню людини до життєвих процесів.

У дефініції з метою створення організаційного комфорту людини детальніше вказується на головну ціль функціонування меблів. На цьому судженні необхідно зупинитися, щоб його проаналізувати, бо до недавнього часу визначення поняття комфорту як явища не було виокремлене в пострадянській науковій літературі; лише побіжно згадувалося про зручність, затишок, доцільність, красу та практичність, розкіш тощо.

Досить близько до визначення комфорту підійшов автор підручника "Інтер'єр" В. Раннев: "...поняття комфортабельності повинно розглядатись як забезпечення сприятливих умов здійснення процесу в рамках соціально обґрунтованих потреб людини" [6, 136]. Слід констатувати, що остання частина фрази: "в рамках соціально обґрунтованих потреб людини" призвела до нечіткого розуміння суті явища комфорту. Зрозуміло, що ступінь комфорту особистості в залежності від соціально обґрунтування її потреб – це занадто великий діапазон вимог здатний докорінно впливати на поняття комфорту. В іншому випадку, виявляючи типологію архітектурного середовища автор підручника деталізує свою думку: "Третя сфера життєдіяльності – "проживання" – має за головну мету збереження нормального рівня біологічного, психологічного та суспільного стану людини як соціальної особистості" [6, 86], і ця дефініція ще ближче підводить нас до розуміння комфорту.

На думку французького теоретика й фахівця меблевих систем, директора школи Буля в Парижі П'єра Боше, комфорт – це за латино-французькою етимологією не синонім розкоші, а "те, що зміцнює". Тому житло повинно стати місцем, де людина зміцнює та відновлює свої сили, здоров'я, у вузькому розумінні – енергетично заряджається і не лише від упорядкованих за допомогою меблів фізіологічних процесів, а й від їх зручності, естетичної насолоди, задоволення від функціональних властивостей тощо. Це потрібно мати на увазі при організації будь-якого середовища. Тут повністю розкрито сутність комфорту, чітко сформульовано завдання для дизайнера з приводу того, що потрібно досліджувати в процесі проектування меблів та інтер'єру [8].

На нашу думку, комфорт є чи не найголовнішим критерієм ергономічних вимог при проектуванні меблів, це цілий комплекс процесів та функцій, які оформлені автором у вимоги до дизайну меблів у наступних розділах.

У питанні, для забезпечення яких функціональних процесів людина за допомогою меблів корегує найзручніше положення свого тіла та організовує комфорт, можна зауважити на кількох моментах. Зокрема, засобами для організації комфорту можуть бути і гірські трактори, що готують трасу для гірськолижного спорту, і зелені насадження в рекреаційній зоні. Тому тут, на нашу думку, виходячи з вищеозначених дефініцій, у визначенні меблів необхідно додати судження – людина за допомогою меблів корегує найзручніше положення свого тіла та організовує комфорт, для забезпечення однієї із фаз процесів (операцій) життєдіяльності людини.

Згідно з Великим тлумачним словником української мови, термін "фаза" означає проміжок часу, який характеризується певними ознаками і становить собою частину якогось процесу [1, 1313]. Ми використовуємо цей термін, аби вказати як загалом на процеси, з яких складається життя людини (фізіологічні (наприклад, харчування, гігієна, тощо), виробничі (наприклад, творчість, відпочинок, робота), процес відпочинку – активний, пасивний, тощо), так і на фази, компоненти цього процесу, які формують його логічну послідовність. Хоча це визначення занадто детально характеризує загальне визначення меблів по суті. Тобто в цілому понятійно-категоріальний апарат в галузі меблів набирає

такого вигляду: за допомогою меблів здійснюється корегування найзручнішого положення людського тіла з метою створення комфорту для людини.

Можливо, організація функціональних зон за допомогою меблів має на меті ще конкретніше завдання, ніж мобілізація та відтворення сил людини.

Будинок, як зазначалось вище, – це оболонка, а меблі – це предметне та змістове наповнення просторового середовища цього будинку, функціонально-просторові системи для оптимізації процесів життєдіяльності. Меблі допомагають визначити й зафіксувати найкомфортніше положення тіла людини, зберегти й функціонально розташувати предмети для виконання необхідної функції. Конкретика виконання функцій за допомогою меблів полягає в фіксації положень тіла людини що допомагає зняти зайве його напруження, й добре зосереджує людину на процесі діяльності, що, у свою чергу сприяє якісному виконанню завдань. Таке визначення можна позначити терміном "ефективність", тобто здобуття потрібних результатів, отримання наслідків, найкращого ефекту [1, 268].

Виходячи з вищесказаного, аби стисло відповісти на запитання про те, ефективності яких життєвих процесів сприяє дизайн меблів, схилиємося до думки, що найголовніші життєві процеси людини складаються із праці та відпочинку: праці, націленої на суспільне й особисте благо, та відпочинку – відтворення сил та енергії.

Отже, проаналізувавши й об'єднавши всі визначення, вважаємо, що найбільш повним вираженням загального висновку, буде наступна дефініція: меблі – це функціональні об'єкти предметно-просторового середовища, за допомогою яких формується, програмується й естетизується простір функціональних зон житлових приміщень системним змістовим наповненням, що забезпечує організацію необхідних процесів життєдіяльності людини, раціональне комфортне положення людського тіла у функціональному просторі інтер'єрів з метою: досягнення максимальної зосередженості та зручного виконання функції, якісного відпочинку, впорядкування і зберігання речей.

Для оптимізації користування на основі розширеного тлумачення можна сформулювати цілком стислий варіант визначення: меблі – це функціональне предметно-естетичне наповнення середовища, що сприяє комфортній організації й оптимізації життєвих процесів людини.

Отже, розглянувши варіанти визначення поняття меблів різними авторами, нами було сформульовано розширене тлумачення меблів, пов'язане із тенденціями та перспективами розвитку дизайну меблів у архітектурному середовищі.

Меблі є визначальним матеріально-технічним засобом реалізації функціонального забезпечення житлових інтер'єрів, що відіграє провідну роль у вирішенні питань організації, обладнання та комфорту виробничих й відпочинкових функціональних зон, а також вирішення у них естетичних, ергономічних, соціальних, технічних проблем тощо

Осмислення поняття меблів, створене на базі їх функціональності, дає можливості для розуміння об'єктивних закономірностей та способів впливу дизайнерів на формування сучасних меблів.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2002. – 1440 с.
2. Кес Д. Стили мебели / Дюла Кес. – Будапешт : Издательство Академии наук Венгрии, 1981. – 269 с.
3. Мардер А. П. Архитектура : короткий словник-довідник / [А. П. Мардер та ін.]. – К. : Будівельник, 1995. – 336 с. : іл.
4. Мигаль С. П. Проектування меблів : навч. посібник / С. П. Мигаль. – Львів : Світ, 1999. – 216 с.
5. Мухіна Н. Історія меблів. Епохи та стилі / Н. Мухіна. – К. : КНУКІМ, 2003. – 284 с.
6. Раннев В. Р. Интерьер / В. Р. Раннев. – М. : Высшая школа, 1987. – 232 с.
7. Холмянський Л. М. Дизайн : [пробний навчальний посібник для 5-7 класів середньої школи] / Л. М. Холмянський, О. С. Щипанов. – К. : Освіта, 1992. – 207 с.
8. Спогади В. Ф. Любченка. Рукопис. Приватний архів В. Стрільця. – С. 6.

References

1. Busel, V. T. (Eds.). (2002). Big explanatory dictionary of modern Ukrainian language. Kyiv: Irpin: "Perun" [in Ukrainian].
2. Kes, D. (1981). Styles of furniture. Budapest: Izdatelstvo Akademii nauk Vengrii [in Hungarian].
3. Marder, A. P. (1995). Architecture: a brief dictionary. Kyiv: Budivelnik [in Ukrainian].
4. Migal, S. P. (1999). Furniture design. Lviv: Svit [in Ukrainian].
5. Muhina, N. (2003). The history of furniture. Eras and styles. Kyiv: KNUKiM [in Ukrainian].
6. Rannev, V. R. (1987). Interior. Moscow: Visshaa shkola [in Russian].
7. Holmanski, L. M. (1992). Design: [trial textbook for grades 5-7 middle school]. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].
8. Memories V. F. Lubchenko. Manuscript. Private archive. Arrow [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.02.2017 р.